

PETR KARLÍK

RELATIVNÍ VĚTY Z HLEDISKA REFERENCE

Dominující zájem současné lingvistiky o sémantiku a pragmatiku, opřený o důsledné rozlišování roviny výrazové a významové, uplatňuje se dnes také při popisech útvarů souvětých. Je třeba ovšem připomenout, že ve srovnání s „větou jednoduchou“ byla souvětým strukturám věnována pozornost daleko menší (máme tu na mysli systematický výklad souvětí, nikoli jeho jednotlivé typy). Souvisí to s tím, že souvětí jakožto jev vymezený v oblasti gramatické formy nemá v sémantických popisech tak centrální postavení, jaké mu přísluší v gramatikách tradičních, postupujících „od formy k významu“ (Daneš, 1977). Jedním ze souvětých typů, při jejichž výkladu je možno ze sémanticky a pragmaticky orientovaných modelů vycházet, jsou struktury s relativní větou (RV).

Problematika RV se v lingvistice těšila velkému zájmu již od období mladogramatického a tento zájem nepolevil ani u strukturalistů a generativistů. Není proto divu, že literatura o RV je dnes už tak rozsáhlá, že není patrně v silách jednotlivce ani ji registrovat, natož kriticky hodnotit.¹

I v naší syntaktické literatuře máme prací věnovaných RV celou řadu. Věimneme-li si pouze prací synchronních, zjišťujeme, že se výrazně liší nejen samotným vymezením RV, ale především teoreticko-metodologickými východisky jejich chápání a popisu. Pro dnešního badatele je takový stav ovšem velmi výhodný, neboť mu umožňuje opřít se o výsledky prací koncepčně různých, postihujících dané struktury z různých aspektů a zorných úhlů, a odhalujících tedy jejich různé stránky a vlastnosti.

V popisech orientovaných formálně gramaticky se u nás, jak známo, jako základní klasifikační kritérium RV uplatňovala jejich funkce větněčlenská (v. přívlastkové, podmětne, předmětne, příslovečné), ve zjednodušené podobě přežívající ve školské praxi dodnes. V syntaxích uplatňujících funkčně syntaktický přístup dělí se RV podle slovnědruhové platnosti, tj. podle toho, na místě jakého (syntaktického) slovního druhu ve větě stojí (v. substantivní,

¹ Např. Lehmannova monografie o RV (Lehmann, 1984) uvádí více než 500 titulů, přičemž i tak zůstala nepovšimnuta rozsáhlá (a závažná) literatura slovanské provenience, zvl. slavistická.

adjektivní, adverbální). Méně rozšířená je klasifikace opírající se o morfolo- gickou formu relativu; mluví se o větách se substantivními zájmeny, s adjektiv- ními zájmeny a s adverbálními zájmeny. Vcelku všeobecně se jako speciální typ odlišují tzv. nepravé (nevlastní) věty vzažné; jejich chápání a vymezení bývá ovšem různé. Druhou linií představují práce, pro něž je charakteristická snaha vymezovat funkce RV z hlediska významového. Lze říci, že v české tradici, soustřeďující se zvláště na výklad vět adjektivních, vykristalizovalo rozlišování RV, které nějak zužují význam (korelativního) substantivního výrazu. Zužováním významu pomocí RV se rozumí jednak tvoření podmno- žiny z nějaké výchozí množiny (věty restriktivní), jednak vyčleňování urči- tých prvků množiny (věty individualizující). Od nich se odlišují RV, které obsahují nějakou doplňující, dodatečnou informaci; nazývají se nerestriktivní a dále se různým způsobem klasifikují.

Pokud je nám známo, nebyla dosud u nás dostatečná pozornost věnována RV z hlediska jejich fungování jako výrazů referenčních. V tomto příspěvku bychom chtěli na některé aspekty takového přístupu upozornit, a doplnit tak celkový obraz o RV o jeden jejich důležitý rys.

Položíme-li si otázku, jaký je podíl RV na konstituování referenčního potenciálu pojmenovacích jednotek, lze — ovšem s jistým zjednodušením — struktury s RV kategorizovat takto:

A. Propoziční obsah RV tvoří sémantickou složku nominálního výrazu konstituuje přitom jeho referenční potenciál.

Jde o takové RV, které omezují význam nominálního výrazu tím, že ho zužují. Nazýváme je proto restriktivní (pojmově nebo nepojmově). Nut- ným předpokladem toho, aby RV mohla mít funkci restriktivní, je tedy to, že korelativní nominální výraz sám nedelimituje objekt(y) jako určený(é), nebo neurčený(é):

(1) *Ten dopis, který||co teď leží na mém psacím stole, mě uvedl na stopu toho případu.*

Pokud mluvčí užitím nominálního výrazu objekt jako určený, nebo neurčený delimituje, má RV funkci nerestriktivní (viz dále):

(2) *Ten dopis publikoval už před 17 lety historik Šrbek. A právě ten(to) dopis, který||*co teď leží na mém psacím stole, mě uvedl na stopu toho případu.*

Pro ilustraci uvedeme ještě aspoň jeden příklad:

(3) *Danu dnes navštívila jedna dívka a dva chlapci. Dívka, která||*co seděla s Danou v ušáku, dovedla moc pěkně vyprávět.* (nerestriktivní)

(4) *Danu dnes navštívily dvě dívky a jeden chlapec. Dívka, která||co seděla s Danou v ušáku, dovedla moc pěkně vyprávět.* (restriktivní)

Příklady (3) a (4) ukazují, že bez znalosti komunikativní situace, v níž bylo souvětí obsahující RV s relativem *který* proneseno, nelze s určitostí funkci RV určit.

Výrazný typ relativních vět představují věty s relativy *kdo* a *co*. Zá- kladem (jádem) pojmenovacích jednotek s takovou RV jsou výrazy velmi obecného významu, nejčastěji *ten* a *to*. Nemají funkci ani ukazovací, ani odka- zovací, nýbrž jen zcela obecně pojmenovávají osobu (*ten*), nebo zvíře, věc či jev (*to*); srov. Svoboda, 1972, Grepl, 1977/78. (Sémanticky a funkčně jsou proto blízké substantivům typu *člověk, osoba, věc...*) To se v RV projevuje užitím výrazů *kdo* a *co*, neboť právě u nich se zachoval (starý) sémantický protiklad osobovost × neosobovost. Korelace *ten—kdo, to—co* tvoří tak gra-

matickou kostru pojmenovací jednotky, mající určitý referenční potenciál.²

Z našeho výkladu současně vyplývá, že ani RV s *kdo* a *co* nelze bez obtíží chápat za substantivní. Jsou to primárně věty adjektivní: RV nestojí totiž na místě substantiva, nýbrž adjektiva, a je ji tedy možno nahradit právě adjektivem (*Ten, kdo čte noviny, nechce být rušen*||*Člověk čtoucí noviny nechce být rušen*), nikoli substantivem (**Ten čtenář novin nechce být rušen*). „Substantivními“ se uvedené věty stávají teprve jako důsledek elize nominálních výrazů *ten* a *to*: (*Ten*) *Kdo čte noviny, nechce být rušen*. Jde tu tedy o stejný proces jako v atributivních spojeních nevětných: *Nemocný (člověk) si na to už těžko zvyká* — základem pojmenování se vždy stává výraz determinující.

Pojmenovacích jednotek, jejichž sémantickým komponentem jsou RV s *kdo* a *co*, se nejčastěji užívá ve funkci reference neurčité: mluvčí jimi delimituje objekty (osoby × neosoby) ve smyslu „kdokoli, kdo × cokoli, co má jistou vlastnost“, tj. jako libovolný objekt náležející do dané třídy: *Kdokoli, kdo*||*Kdokoli*||*Kdo pil jednou vodu Nilu, (ten) touží spatřit opět řeku Nil; Cokoli, co*||*Cokoli*||*Co dostane za jízdu, (to) utratí na spropitném*.

Výrazy typu *ten-kdo*³ obecně označují osobu:

- (5) *Ze svých prostředků dám deset tisíc tomu, kdo toho zloděje dopadne.*
- (6) *Kdo se opozdil, mohl si přenocovat třeba u stolu.*
- (7) *Ten, kdo se včas nepřihlásí, ten s námi bohužel nepojede.*

Výrazy typu *to-co* obecně označují „neosobu“:

- (8) *Vy budete dělat, co vám nařídím.*
- (9) *On opraví, co vidí.*
- (10) *Prodáme, co se dá*||*co budete chtít.*

Vyjadřuje-li se v obou větách děj nebo stav atemporálně, proniká mezi jejich obsahy vztah podmínkový:

- (11) *Kdo chce s vlky žít, musí s nimi vjíti.*
- (12) *Co se vleče, neutěče.*

Kromě výrazů *ten* a *to* se užívá i jiných substantivizovaných zájmen významově specializovanějších, např. *každý, všichni, žádný, nikdo, někdo...*; *všechno, něco, nic...*:

- (13) *Kdo chtěl z Afriky do Asie, každý si musel nejprve zajistit tuto malou zemi.*
- (14) *Nikdy se nesnažte svalit vinu na někoho, kdo není přítomen.*
- (15) *Varovali se všeho, co zhoršovalo jejich neduhy.*
- (16) *Kdybych tak věděl něco, co ona neví!*

Proniká-li mezi obsahy obou vět vztah účelový (v RV se pak zpravidla užívá kondicionálu), restriktivní charakter RV se oslabuje. Důsledkem je pak to, že relativum lze nahradit spojkou:

- (17) *Hledal ve svém okolí někoho, s kým by se mohl podělit o strasti putování krajinou svého nitra (aby se s ním...).*

Sekundárně se někdy konstrukci s *ten—kdo, ot—co* užívá i ve funkci reference určité a určené: *Ujistil se, že ten, kdo (co) tu před časem závodil, byl opravdu Petr.*

Méně často mluvčí užívá pojmenovacích jednotek, jejichž sémantickým komponentem je RV s *kdo* a *co*, jako výrazů s funkcí reference určité, ale

² Jiný výklad těchto RV předložil Daneš, 1985.

³ Nevšímáme si různých variant vyplývajících z možnosti výraz *ten* vynechat, přesunout ho do druhé věty nebo ho ve druhé větě znovu opakovat; k tomu viz Svoboda, 1972, Křížková, 1970, Darovec, 1985 aj.

neurčené, tj. delimituje objekt (osoby × neosoby) ve smyslu „kdośi × cośi, co má jistou vlastnost“, tedy jako jedinečné, ale některému z komunikantů neznámé:⁴ *Musel to udělat kdosi, kdo tomu nerozumí; Tím víc ho překvapilo, že je schopen cítit cośi, co už dávno nepocítoval.* Velmi často tvoří jádro těchto nominálních výrazů zájmeno *někdo, něco*:

(18) *Určitě má v redakci někoho, kdo rozuměl svému řemeslu.*

(19) *V noci jsem se budil zpocený hrůzou, že jsem opravil něco, co vlastně bylo dobře.*

Základní a nejrozšířenější typ restriktivních vět představují věty s relativy *který, jenž, co*.⁵ Jádrem pojmenovací jednotky, jejímž sémantickým komponentem tyto věty jsou, jsou substantivní výrazy s více nebo méně kontrétním významem. Plní-li takový nominální výraz funkci referenční, může to být buď reference určitá a určená (20), nebo reference neurčitá (21):

(20) *Vyhrál kůň s žokejem, kterého jsme si vybrali podle nejpěknější košile.*

(21) *Co si asi pomyslí táta, který zbytečně ztratí syna?*

O tom, zda mluvčí užije (může užít) těchto komplexních nominálních výrazů ve funkci reference určité, nebo neurčité, rozhoduje řada faktorů. Zdá se, že nejdůležitější je propoziční obsah RV. Pokud chce mluvčí delimitovat objekt jako určitý, musí v RV popsat jeho individuální (tj. nápadné, známé nebo vnímatelné) rysy a vlastnosti. Často při tom jde, jak ukázala Křížková (1970), o charakteristiku objektu z hlediska jeho umístění v prostoru a čase (22). Pokud má mluvčí delimitovat objekt jako neurčitý, připisuje mu nezřídka v RV vlastnosti společné všem prvkům vyčleněné podmnožiny (23).

(22) *Líbí se mi obraz, který visí u vás v obývacím pokoji.*

(23) *Líbí se mi obraz, který hýří mnoha barvami.*

Srov. i následující příklady:

(24) *Kup si košili, která se ti líbila.* (ref. určitá)

(25) *Kup si košili, která se ti bude líbit.* (ref. neurčitá)

Plní-li pojmenovací jednotka s RV funkci reference určité, klade se často před substantivem zájmenný výraz *ten, tak, to* (obvykle je na nich větný přízvuk); mají zde funkci blízkou určitému členu:

(26) *Vyhráli jsme toho medvěda, s kterým||co s ním spí naše Eva.*

(27) *V té blůze, kterou||co (ji) měla včera na sobě, vypadala docela dobře.*

(28) *Čte to v tom křesťálověm zrcadle, které||co stojí v předsíni.*

Při elipse substantivního výrazu přebírá jeho funkci zájmeno *ten, ta, to*. Na rozdíl od struktur s relativy *kdo* a *co* jsou to skutečná zájmena, která anaforicky odkazují na objekt v předcházejícím kontextu už popsaný (29), nebo ukazují na objekt přítomný (30):

(29) *Doma vybral tři nejpodarenější fotografie z rákosové série. Nejvíc se jí líbily ty, na kterých jí nebylo vidět do obličej||co jí na nich nebylo vidět do obličej.*

⁴ Srov. např. Hlavsovu (1975) charakteristiku syntaktických podmínek, za nichž lze (anebo naopak nelze) delimitovat objekt jako neurčený.

⁵ Mezi relativy *který* a *jenž* je dnes, jak známo, rozdíl pouze stylistický (některé pády, např. *již*, jsou archaické). Naproti tomu mezi relativy *který* a *co* existuje vedle rozdílu stylového (absolutivní *co* je prostředek hovorový) i rozdíl významový. K jeho poznání u nás přispěly zejména práce Poldaufa (1955), Křížkové (1970) a Svobody (1972). Cenná jsou i zjištění Darovce (1985) týkající se možnosti vyjádřit v RV s absolutivem *co* „shodu“ i pád zájmenem 3. os.

(30) *Nejvíc se mi líbí ta (tamta), která sedí u okna//co sedí u okna.*

Z toho je vidět, že korelace *ten—který (co)* slouží k pojmenování a delimitaci objektů, které by byly označeny substantivy rodu mužského (*Žádné vousy nemá, žádnou masku přes obličej, ani klobouk s pérem. Ten, který (co) měl, mu strhl tlustoch*), korelace *ta—která (co)* k pojmenování a delimitaci objektů, které by byly označeny substantivy rodu ženského (*Tuk a sladkosti se jí v ústech spojily a přivolaly proti její vůli jiné tváře, než byla ta, která (co) ji pozorovala přes talíř se zbytky šunky*), a konečně korelace *to—které (co)* se užívá k pojmenování a delimitaci objektů, které by byly označeny substantivy rodu středního (*Na placení zde zbývají dvě piva. — Já zaplatím to, které (co) vypil Franta*).

Relativní věty mohou tvořit komponent i takových nominálních frází, jejichž jádrem je vlastní jméno. Mluvíci jich užívá k delimitaci objektů tehdy, existuje-li více objektů téhož jména a adresát je zná (a ví, že se tak jmenují):

(31) *Ten pan Janík není ani dr. Janík z ministerstva, ani ten Janík, který (co) zastřelil starého Jirsu.*

Jindy jich užívá tehdy, chce-li delimitovat určitou část (časovou nebo místní) objektu s různými vlastnostmi:

(32) *Poválečný Nezval není ten Nezval, který (co) napsal Podivuhodného kouzelníka.*

(33) *Vyprávěj mi o té Paříži (= o té čtvrti Paříže nebo o Paříži v té době), která (co) se ti nejvíce líbí.*

Má-li pojmenovací jednotka s RV funkcí reference neurčitě, může se před substantivní výraz klást místo zájmen *ten, ta, to* i zájmeno *takový*:

(34) *Vežmu si jen toho//takového muže, který (co) nepije.*

(35) *Kup si tu//takovou košili, která (co) se ti bude líbit.*

Také zde je možné substantivní výraz vynechat: *Vežmu si jen toho//takového, který (co) nepije; Kup si tu//takovou, která (co) se ti bude líbit.*⁶

Z našich výkladů vyplývá, že restriktivní věty s *který* jsou často mimo kontext homonymní: *Zle se osopím na muže, který se kolem mě ochomejtá* = (a) „na kteréhokoli muže, který...“ nebo (b) „na toho určitého muže, který...“. O jiný typ homonymie jde ve strukturách s elidovaným substantivním výrazem, pokud mají funkci reference neurčitě; mohou odkazovat k různým třídám: *Ten, který ji najde, bude šťastný* = (a) „kterýkoli muž, který...“ nebo „kterýkoli člověk, který...“. Pouze ve významu (b) je potom možné relativum *který* nahradit relativem *kdo*: *Ten, kdo ji najde, bude šťastný*.

B. Propoziční obsah RV není z hlediska referenčního potenciálu korelativního výrazu relevantní.

Společným jmenovatelem struktur tohoto typu je to, že RV se vztahuje k výrazům, jimiž mluvíci pojmenovává a identifikuje objekt(y) jako určený(é), nebo neurčený(é). Terminologicky lze tuto jejich společnou vlastnost postihnout patrně nejlépe tak, že je označíme vůči základnímu typu RV, tj. typu A, negativně, jako věty nerestriktivní (neomezující). Od vět restriktivních se liší také formálně: vedle intonace (rozdíl mezi splývavým a nespývavým

⁶ Hovorově je možné vynechat i zájmeno: *Vyber si, která si ti líbí; Keré dělal ve fabrice, byl na tom líp*. V dialektech se v těchto případech často užívá po *který* substantiva: *Které chlap dělal ve fabrice, byl na tom líp*. Zachoval se tak v nářečí starší stav, doložený např. v přísloví *Který kůň ovsu dobývá, nejméně ho jí*.

připojením RV) je to především nemožnost nahradit relativum *který (jenž)* absolutivem *co* . Dále se rozdíl mezi oběma typy projevuje v užívání výrazů *ten ta, to, takový* před substantivem: u vět restriktivních to možné je, u vět nerestriktivních nikoli. Navíc věty restriktivní nelze vynechat, aniž by se nezměnil referenční potenciál nominálního výrazu, zatímco věty nerestriktivní ano.

Věty nerestriktivní tvoří ovšem vnitřně bohatě diferencovanou skupinu. Uvedeme zde — v přehledu — aspoň typy základní.

1. Referenčně určený korelativní výraz má povahu nevětnou.

a) Propoziční obsah RV přináší vedlejší informaci, zpravidla charakteristiku objektu pojmenovaného a identifikovaného už substantivním výrazem: (36) *Několikrát na toto téma zavedl řeč se Staňkem, kterého považoval za slušného člověka.*

(37) *Se Staňkem, kterého považoval za slušného člověka, zavedl na toto téma několikrát řeč.*

RV tohoto typu lze nazvat charakterizační (volné). Spolu s RV typu A tvoří jádro RV; označujeme je jako věty determinující (Grep—Karlík, 1986). Z hlediska syntaktického jde o „pravé“ věty vedlejší s větňčlenskou funkcí přívlastku. Často se upozorňuje také na to, že mezi obsahy obou vět mohou vznikat různé sémantické vztahy; relativum pak může být nahrazeno explicitním indikátorem dané relace, tj. spojkou:

(38) *Petra, který (ačkoli) je mým přítelem, v duchu proklínám.*

(39) *Pan Janík proklínal starého konduktéra, který (protože) ho nevbudil včas.*

(40) *Myslela na Josefa, který (ačkoli nebo protože) ležel v nemocnici.*

b) Propoziční obsah RV přináší novou informaci, dále rozvádí obsah věty předcházející:

(41) *Několikrát na toto téma zavedl řeč se Staňkem, který hned následující den všechno prozradil.*

RV tohoto typu bývají označovány jako navazovací nebo pokračovací. Po stránce syntaktické jsou to tzv. nepravé věty vedlejší (nejsou tedy přívlastkové); hypotaktická forma tu není adekvátní skutečným meziobsahovým vztahům spojených vět. Jejich ekvivalentem (hodnoceným jako správnější) jsou proto parataktické struktury, v nichž relativu odpovídá odkazovací zájmný výraz:

(42) *Táta vyrobil z papíru dvě loďky, které (a ty) jsme si potom pouštěli v potoce u lesa.*

(43) *Josefka musela vyslechnout od této chvíle plno narážek, kterým se večer musela smát.*

Upozorňuje se i na to, že tyto RV mají jednak vysoký stupeň výpovědního dynamismu, jednak že představují samostatný tematicko-rematický nexus (Daneš, 1985).

2. Referenčně určený výraz má (může mít) povahu větnou.

a) Propoziční obsah RV přináší vedlejší informaci (věty charakterizační): (44) *Tento nový rok nám kromě pěkného třípokojového bytu přinesl také dcerku, což je naše největší bohatství.*

(45) *Nám kromě dcerky, což je naše největší bohatství, přinesl tento rok také pěkný třípokojový byt.*

b) Propoziční obsah RV přináší novou informaci (věty pokračovací):

(46) *Tento nový rok nám kromě pěkného třípokojového bytu přinesl také dcerku, v důsledku čehož se totálně změnila situace celé naší rodiny.*

Odpovídají jim (parataktické) souvětne struktury, v nichž se zájmeným výrazem odkazuje na předcházející větu:

(47) *V posledních stoletích se papežové uchylují k jménům svých předchůdců, přičemž (a přitom) si vybírají taková, jež symbolizují speciální kurs nového velekněze.*

(48) *Vzal si bankovku, zavřel oči a mnul ji v prstech, načež (a nato) k ní přičichl.*

(49) *Řekl mi pitomče, což (a to) vedlo k vleklému nepřátelství mezi námi.*

Pro RV typu 2 zatím výstižné označení nemáme; v německé literatuře se někdy užívá termín Satzrelativsatz (Lehmann, 1984). Oprávněně se charakterizují jako syntaktický evropeismus (Bauer, 1967) a připomíná se, že jejich zvláštní status se zpravidla projevuje i na morfologické formě relativ (v češtině, jak známo, se právě zde ustálilo užívání formantu -ž). Podstatné je však to, že syntakticky jde o věty hlavní (relativa *což, načež, pročež...* se chápou jako souřadící, viz Grepl—Karlík, 1986): RV může mít tedy samostatnou komunikační funkci *Tu práci tedy dokončíte za čtrnáct dnů, načež si vezmete dovolenou?*

Při výkladech o nerestriktivních RV jsme se snažili už samou volbou příkladů upozornit na jeden důležitý jev. Ukazuje se, že RV charakterizační, ať už typu 1. nebo 2., mohou stát uvnitř druhé věty (a blíží se tak výrazům parentetickým) nebo mohou být postponovány. Naproti tomu RV pokračovací bývají postponovány vždy, což vytváří předpoklad, aby byly i intonačně osamostatňovány: *Dnes je venku náledí. Pročež pozor, řidiči, jezděte opatrně.*

C. Speciální typ představují RV, které tvoří součást důrazově vytykáčích konstrukcí (u nás se jim věnovalo dost pozornosti, dříve zejména z hlediska normativního). Užívá se jich zpravidla k vytčení jádra (50), řidčeji východiska (51) povědi:

(50) *Byla to touha po penězích, která ho svedla na scesti.*

(51) *Asi před dvěma měsíci jsem v Chuchli potkal Jirku. Byl to on, kdo mě přivedl na myšlenku, abych začal sázet.*

Po stránce formální jsou důrazově vytykáčící konstrukce charakterizovány tím, že intonační centrum je vždy umístěno na vytykaném výrazu a že se v nich obligátně užívá odkazovacího *to*, které nabývá funkce vytykáčící partikule.

Rozsah studie nám dovolil přístup k zkoumání RV z hlediska jejich fungování jako výrazů referenčních pouze naznačit. Vůbec jsme nemohli věnovat pozornost např. větám s vztahnými příslovci ani větám s *jaký*, ale ani větám s absolutivem *jak*. Nemohli jsme však hlouběji analyzovat ani typy základní; to by vyžadovalo řadu studií speciálních.

SEZNAM LITERATURY

- BAUER, J.: K vývoji vztahných vět v slovanských jazycích. *Slavica Slovaca*, 2, 1967, 2, 1967, s. 297—320.
 DANĚŠ, F.: Zpracování souvětí v nové mluvnici češtiny. *Slavica Slovaca*, 12, 1977, s. 244 až 252.
 DANĚŠ, F.: *Věta a text*. Praha 1985.

- DAROVEC, M.: Vztažné věty v slovenčine. In: *Studia Academica Slovaca*, 14. Bratislava 1985, s. 107—131.
- GREPL, M.: Souvětí v sémanticky orientovaném popisu syntaxe. In: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*, A 25—26. Brno 1977/78, s. 7—29.
- GREPL, M.—KARLÍK, P.: *Skladba spisovné češtiny*. Praha 1986.
- HLAVSA, Z.: Denotace objektu a její prostředky v současné češtině. Praha 1975.
- KŘÍŽKOVÁ, H.: Relativní věty, atribut a kontextové členění v ruštině. *Čs. rusistika*, 14, 1969, s. 200—208.
- KŘÍŽKOVÁ, H.: Relativní věty v současných slovanských jazycích. *Slavia*, 39, 1970, s. 10—40.
- LEHMANN, Ch.: *Der Relativsatz*. Tübingen 1984.
- POLDAUF, I.: Vztažné věty v angličtině a v češtině. In: *Sborník VŠP Olomouc, Jazyk a literatura*, II, 1955, s. 159—194.
- SVOBODA, K.: *Souvětí spisovné češtiny*. Praha 1972.

RELATIVSÄTZE AUS DER SICHT DER REFERENZ

Dem Verfasser geht es im vorliegenden Aufsatz darum, auf die Frage, wie sich im Tschechischen auf der Festlegung der Referenz eines Nominals die Relativsätze beteiligen, Antwort zu geben. Aus dieser Sicht werden restriktive und nicht-restriktive Relativsätze unterschieden. Es wird gezeigt, daß die restriktiven Sätze die Referenz eines Nominals festlegen und daß ihre einzelnen, im Artikel beschriebenen Typen gleichzeitig z. T. die Weise, in der mit diesen komplexen Nominalsyntaxmen der Sprecher referiert, spezifizieren. Die nicht-restriktiven Sätze werden an ein Nominalsyntaxma (ein Ausdruck, mit dem der Sprecher referiert) angeschlossen: entweder charakterisieren sie einen bereits delimitierten Gegenstand (Sachverhalt), indem sie etwas Nebensächliches erwähnen, oder geben sie eine neue Information (charakterisierende × weiterführende Relativsätze). Auf dieser Basis versucht man, auch die Distribution der Relativa zu erklären.